

Opstanden voor zaadoogst van de inheemse fladderiep uitgebreid

Voor bosbouwers die wat willen gaan doen met inheems iepenhout, is het assortiment met autochtone herkomst toegenomen. Van de fladderiep stond in de 7e Rassenlijst (2002) tot voor kort slecht één opstand vermeld, maar daar is nu een opstand in Twente bijgekomen: Denekamp-01, NL.SI.1.3.09-01. De opstand laat zien dat in Nederland niet alleen klonaal vermeerderde selecties, maar ook zaailingpopulaties van deze iep zich kunnen ontwikkelen tot redelijk recht groeiende bomen van imponerende afmeting. Zowel solitair als in bosverband. En bestand tegen de iepziekte!

— Sven de Vries & Jitze Kopinga (Centrum Genetische Bronnen Nederland)

> Het natuurlijke verspreidingsgebied van de fladderiep (*Ulmus laevis*) strekt zich uit van Frankrijk tot zuid Finland en in zuidoostelijke richting tot het Oeralgebergte, Bulgarije en de Krim, met enkele geïsoleerde populaties in Spanje en de Kaukasus. Hij is in Nederland inheems, maar komt slechts op een paar verspreid liggende plekken van nature voor: in Zuid Limburg, Twente en de Achterhoek. Hij is van de inheemse iepen het meest verwant aan de Amerikaanse iep (*Ulmus americana*), maar hij vormt daarmee geen natuurlijke hybrides. In de natuur komt hij vooral voor in de alluviale bossen. Hij blijkt dan ook zeer tolerant voor langdurige waterstagnatie (> 100 dagen) en de daarbij optredende lage bodemzuurstofgehalten.

De habitus van de fladderiep lijkt veel op die van de ruwe iep (*Ulmus glabra*). Het worden beide forse bomen tot dertig meter hoog en breed. Maar de kroon van de fladderiep is wat meer open, heeft een meer losse structuur en de vorm is meer grillig dan rond. Dit varieert echter sterk, afhankelijk van de genetische eigenschappen van het individu. Er bestaan vegetatief vermeerderde

selecties die wat meer slank blijven en langere tijd in hun groei een recht opgaande spil hebben, maar die zijn in de loop der tijd in de vergetelheid geraakt. Recentelijk is in Nederland een nieuwe kloon 'Helena' op de markt gebracht die aan bovengenoemde eigenschappen voldoet. En naar verwachting komen daar in de nabije toekomst nog wel wat selecties bij.

Overige bijzonderheden

Zeer typerend voor de fladderiep zijn de plankwortels die de boom vormt op hogere leeftijd, vooral op groeiplaatsen waar de bewortelingsdiepte beperkt is. Evenals de veldiep (*Ulmus minor*) vormt hij worteluitlopers en kan daaruit vegetatief worden vermeerderd. Maar hij laat zich ook vrij gemakkelijk vermeerderen uit zomerstek en uit zaad. Alleen is er vaak een behoorlijk grote variatie per jaar in de hoeveelheid zaadddracht en de kwaliteit (kiemkracht) van het zaad.

De fladderiep bloeit als hij ongeveer acht tot twaalf jaar oud is. Kenmerkend zijn de lange (2 centimeter) bloemstelen van de bloemen die in clusters van vijftien tot dertig bijeen hangen. Van daar dat hij soms ook steeliep wordt genoemd. Voor de rest zijn er nog wel wat verschillen in bloei- en zaadkenmerken met andere iepensoorten maar die zijn minder opvallend. De soort vormt vaak veel dunne twijgjes als een soort klein waterlot op de stam, maar ook dit kenmerk is minder onderscheidend omdat bijvoorbeeld de veldiep dit soms ook doet.

Ziekten en plagen

Als positieve eigenschap van de fladderiep geldt vooral de hoge veldresistentie tegen de iepziekte. Ze worden in het veld zelden aangetast als er ook nog andere iepensoorten in de buurt staan. De spintkevers die de ziekte overbrengen lusten de bast van de boom niet. Dit zou te maken hebben met de chemische verbinding alnuline die in de fladderiep in hogere concentraties voorkomt dan in andere iepen. Wanneer de boom kunstmatig wordt besmet, wordt hij wel degelijk ziek. De vraag werpt zich dan ook op wat er gebeurt wanneer de soort wordt aangeplant tussen andere soorten die wél via kevers kunnen worden besmet en die met wortelvergroeiingen in verbinding staan met de fladderiep. Verspreiding van de iepziekte via wortelcontacten is immers een bewezen mogelijkheid. Het is echter onbekend

Bron: CGN

Bron: CGN

Een volwassen fladderiep in bosverband.

Blad van de fladderiep

Fladderiep met de voor de soort kenmerkende schorspatroon en wortelaanzetten ('plankwortels').

in hoeverre de fladderiep wortelcontacten vormt met andere iepensoorten. De informatie hierover is te tegenstrijdig om er een harde conclusie aan te kunnen ontleen. Vooralsnog geldt dan ook het praktijkadvies om de fladderiep niet in combinatie met gevoelige iepensoorten aan te planten. Wanneer een beplanting moet worden vervangen vanwege teveel uitval door de iepziekte is dus het advies om alleen met fladderiep te herplanten. Of eventueel in afwisseling met voldoende iepziektetolerante iepen. Met (sterke!) voorkeur voor bomen die zijn vermeerderd op eigen wortel. Overigens is de fladderiep een soort die vrij is van serieuze ziekten of plagen die beperkend zijn voor het gebruik. Hij is, afgezien van de iepziekte, wat dat betreft vergelijkbaar met de veldiep en de ruwe iep.

Eigenschappen van het hout

Iepenhout staat bekend om zijn taatheid en decoratieve vlam. Het hout van de fladderiep is echter minder van kwaliteit dan dat van de overige inheemse soorten en de bekende *Ulmus x hollandica* 'Belgica'. Het is brosser en lager in gewicht. Maar vooral de warrigheid van de vezelstructuur maakt het als zaaghout of andere toepassingen zoals meubelhout iets minder gewild. De brossere structuur van het hout maakt ook dat de fladderiep meer dan de andere iepensoorten gevoelig is voor takbreuk bij harde wind. In ieder geval bij jonge of half volwassen bomen. Toepassing op al te windrijke plaatsen, moet dan ook met enig beleid worden bekeken.

De soort leent zich goed voor gebruik in het landschap, in singels of als laanboom. Of als straatboom in het stedelijk gebied. Het laatste vooral door zijn vrij hoge tolerantie voor ongunstige groeiplaatsfactoren zoals bodemzuurstofgebrek, strooizout en bodemverdichting. Voor toepassing als laanboom verdient het, zoals reeds is vermeld, aanbeveling om vooralsnog uit te gaan van vegetatief vermeerderde, boomvormende selecties.

Groeiplaatseisen

De fladderiep heeft een voorkeur voor een goed vochtleverende, voedingstoffenrijke bodem. De soort is enigszins zuurminnend en minder geschikt voor toepassing op een kalkrijke bodem. Maar dit geldt eigenlijk ook voor de andere iepensoorten. In principe kunnen die wel een hoge bodem-pH verdragen, maar wanneer de voorziening van kalium in een kalkrijke bodem laag is, kan dat aanleiding geven tot een relatief kaliumgebrek in het blad ten opzichte van calcium. Wat weer een negatieve invloed heeft op de groei. Over de droogtetolerantie bestaat nog wat onduidelijkheid. Enerzijds wordt beweerd dat de boom nogal intolerant is, anderzijds wordt geopperd dat de soort wel tegen een stootje kan. Of dit betrekking heeft op de gemiddelde groei of het herstelvermogen na een droogteperiode is onvoldoende bekend. Voor wat betreft de behoefte aan licht, is hij vergelijkbaar met de andere iepensoorten: hij groeit goed bij voldoende zonnestraling, maar verdraagt ook nog wel enige schaduw.

Ecologische betekenis

Over de vraag of de fladderiep in Nederland nog een specifieke ecologische betekenis heeft, boven die van bijvoorbeeld de veldiep of ruwe iep valt weinig te zeggen omdat de soort niet veel in Nederland voorkomt. In Engeland is de fladderiep een populaire waardplant voor een aantal vlindersoorten zoals de iepenpage. Hoewel de soort daar niet inheems is, was dat voor de vlinderstichting aldaar en ander natuurbeschermingsorganisaties een aanleiding om de toepassing van deze soort weer te promoten. Maar door het aanplanten ervan in gebieden waar hij in de loop de eeuwen gaandeweg is verdwenen, zullen ook in Nederland de mogelijkheden voor biologische diversiteit ruimer worden.<

sven.devries@wur.nl

Rassenlijst

De belangstelling voor de aanplant van inheemse boomsoorten van autochtone herkomst neemt nog steeds toe. De Rassenlijst Bomen speelt daar al sinds het begin van deze eeuw op in. De Rassenlijst vermeldt opstanden voor zaadoogst met autochtoon uitgangsmateriaal dat toegelaten is in de categorie "SI". SI betekent *source identified*, oftewel uitgangsmateriaal van bekende origine. Zaad dat onder toezicht van de Naktuinbouw in deze opstanden is verzameld wordt gecertificeerd als 'autochtone herkomst' met bijbehorend certificaat. Afnemers van zaad en plantsoenmateriaal kunnen op basis van dit certificaat er zeker van zijn dat het gaat om autochtoon materiaal. www.rassenlijstbomen.nl

Kwekers die bomen willen kweken uit zaad van de opstand in Twente, kunnen contact opnemen met de Unie van Bosgroepen in Noordoost Nederland (email: noordoostnederland@bosgroepen.nl, tel. 0523 654590).